MUDr. Jiří POKORA:

Pohnutá historie brněnského detoxu při změnách klimatu v české psychiatrii

XII. sjezd České psychiatrické společnosti Mikulov, červen 2020

Úvodem stručná terminologie

- Detoxikace = zbavení organismu návykové látky
- Detoxifikace = detoxikace + léčení odvykacího stavu + diagnostika a léčba psychiatrických i somatických důsledků abusu + v širším slova smyslu psychoterapeutické vedení především ve smyslu motivačního tréningu s cílem přivést pacienta k rozhodnutí podstoupit odvykací léčbu.
- Problémový uživatel návykových látek = osoba, které konzum drog přináší takové problémy, že se s nimi nedokáže vypořádat sama (především uživatelé „tvrdých“ drog a parenterální uživatelé).

Jak vlastně brněnský detox vznikl.

- Psychiatrická léčebna nezbytně potřebovala nový ženský přijímací pavilon. Byl vypracován projekt, začalo se stavět, ale došly finance. Brněnský magistrát tehdy dostal za úkol zajistit detoxifikaci pro problémové uživatele drog. Nabídl , že stavbu zafinancuje, když tam otevřeme detoxifikační jednotku. Projekt byl přepracován (paní architektka zuřila) a z části plánovaného přijímacího oddělení vznikla detoxifikační jednotka o 10 lůžkách. Nikdo z nás včetně tehdejšího přednosty primariátu prim. Šťastného s tím moc nadšený nebyl , ale nedalo se nic dělat. Nevěděli jsme , co takový detox v praxi obnáší a jak funguje. Velký dík patří zesnulému prof. MUDr. Vladimíru Novotnému, tehdejšímu přednostovi bratislavské psychiatrické kliniky, který nám umožnil krátkou stáž na své detoxifikační jednotce a rozdělil se s námi o své bohaté zkušenosti.

Charakteristika detoxifikační jednotky

- Založena 1.3.1998
- Má kapacitu 10 lůžek
- Slouží k detoxifikaci problémových uživatelů drog
- Věkový limit: 15 let a více.
- Oddělení je koedukované
- Přijetí zásadně dobrovolné, stvrzené podpisem terapeutického kontraktu, u osob do 18 let i podpisem zákonného zástupce

Charakteristika detoxifikační jednotky 2

- Detox je částečně nízkoprahový (nevyžadujeme lékařské doporučení, ale je nutná předchozí telefonická domluva)
- Maximální doba pobytu je jeden měsíc:

Základní filozofie:

- Co nejkratší detox s co nejrychlejším nástupem na léčbu.
- Co nejtěsnější spolupráce s nestátními i státními léčebnými institucemi

Postavení detoxu v síti zařízení poskytujících služby problémovým uživatelům drog:

- STREETWORKER
- K-CENTRUM
- PSYCHIATRICKÁ AMBULANCE
- SUBTSTITUČNÍ LÉČBA
- **DETOXIFIKAČNÍ JEDNOTKA**
- STŘEDNĚDOBÁ ODVYKACÍ LÉČBA
- DOULHODOBÁ ODVYKACÍ LÉČBA
- DOLÉČOVACÍ STŘEDISKO

Dvojí aspekt fungování detoxu

- „Dovnitř“ je hermeticky uzavřený („spíše se drogy dostanou do Valdic než na brněnský detox“).
- „Navenek“ je oboustranně průchodný.

Na první pohled rozpor, protiklad, který se ale v praxi velmi dobře osvědčil a byl základem úspěchu naší práce.

Princip návaznosti a „otevřenosti“ ke všem státním i nestátním zařízením.

- Detox je otevřený ke všem státním i nestátním zařízením poskytujícím své služby problémovým uživatelům drog , **a to oboustranně.**
- Příklad č.1: Pacient je vyšetřen v psychiatrické ambulanci. Vzhledem k odvykací symptomatologii je odeslán na detox. Po detoxifikaci je předán zpět do péče PA k následné ambulantní léčbě.
- Příklad č. 2: Pacient během pobytu v doléčovacím centru (v Brně kupř. LOTOS) jednorázově poruší abstinenci. Ježto jde o první přestupek proti režimu doléčovacího centra, je provedena detoxifikace, a poté pacient pokračuje v doléčování.
- Příklad č. 3: Pacient je odeslán k detoxifikaci z K-centra. Během detoxifikace se jej podaří motivovat k léčbě a je odeslán k léčení do terapeutické komunity.

Prezentace detoxu na odborných konferencích

- **MEFA kongres Brno, 2004:**
- Návaznost v oblasti péče o problémové uživatele drog z hlediska brněnské detoxifikační jednotky.
- **Symposium sociální psychiatrie Praha 2007**
- Kooperace státních a nestátních zařízení v oblasti protidrogové politiky z hlediska detoxifikační jednotky při Psychiatrické léčebně v Brně-Černovicích.
- **Další odborné akce:**
- Celostátní AT konference , semináře , kurzy zdravotního minima pro pracovníky OS Podané ruce a další.

Cvičná certifikace

- Koncem roku 2005 realizovali na našem detoxu pracovníci sdružení Podané ruce cvičnou certifikaci. Certifikace byla úspěšná, takže naše detoxifikační jednotka obdržela dne 14.2.2006 od RVKPP certifikát MPSV (podepsaný tehdejším místopředsedou RVKPP Ing.Z.Škromachem). Brněnský detox tak byl jedním z prvních zařízení svého druhu, který tento certifikát obdržel.

Další osudy detoxu

- Detoxifikační jednotka bezproblémově fungovala a bezezbytku plnila účel, pro který byla založena. Přijímali jsme pacienty z celé ČR (což se někdy představitelům magistrátu města Brna, který nám poskytoval dotace, moc nelíbilo). Velký důraz jsme kladli na individuální i skupinovou práci s pacienty především ve smyslu motivačního tréningu . Práce se nám dařila . Kupř. v roce 2009 pokračovalo 43% pacientů v rezidenční léčbě závislostí (27% v naší léčebně, 4% v jiných léčebnách a 12% v terapeutických komunitách).

Akutní lůžka, adiktologická emergency

- V roce 2013 se naše nemocnice přihlásila do výběrového řízení na lůžka na akutní péče (byli jsme a dosud jsme zařízením následné péče). Vypracoval jsem projekt dvacetilůžkové **“adiktologické emergency“** , která by přijímala všechny pacienty přijaté do naší nemocnice s diagnózou syndrom závislosti a kromě detoxifikace by prováděla **matching,** tj. zařazení pacienta do programu „šitého na míru“ jak v našem zařízení, tak mimo ně podle diagnózy , stadia závislosti, psychiatrické i somatické komorbidity a dalších charakteristik. K realizaci ale bohužel nedošlo jednak proto, že jsme zůstali zařízením následné péče, jednak pro velkou nákladnost takového oddělení, a proto nebudu zabíhat do podrobností.

Dne 30.6.2013 byl detox z ekonomických důvodů zrušen.

- Každému je jistě jasné, že desetilůžkové oddělení s vlastním lékařem, částí úvazku psychologa, sociální sestry atd. je velmi nákladné. Z hlediska kritérií nastavených zdravotními pojišťovnami je to přímo „hříšný luxus“. Nejsem si ale jistý, jestli si manažeři reformy psychiatrie uvědomují , že reforma bude z tohoto hlediska „hříšný luxus na entou“. Brněnská detoxifikační pracovala už od svého založení v souladu se základní filozofii reformy psychiatrie a je velká škoda, že musela být z ekonomických důvodů zrušena.

Současný stav

- Mužská detoxifikační lůžka jsou součástí stanice č. 4, kde probíhá tzv. rehabilitačně- ostřízlivovací pobyt pacientů , kteří nejsou schopni zvládnout náročnou režimovou odvykací léčbu *(odkazuji na publikace o radikální a paliativní léčbě závislosti na alkoholu s uplatněním principu harm reduction.)* Není to šťastná kombinace. Detoxifikace (resp. pouze detoxikace)sice proběhne, ale další psychoterapeutické vedení probíhá vzhledem k personálnímu obsazení jen v rudimentární formě. Na oddělení lze bez jakýchkoliv problémů pronést třeba půl kila heroinu a m.j. jsme již resuscitovali pacienta, který se málem udusil náplastí s opiáty.

Jak dál s reformou adiktologie ?

Čas od času dostávají vedoucí pracovníci za úkol napsat slohové cvičení na téma „Jak si představuji reformu psychiatrie na mém pracovišti“. Tohoto úkolu se zhostím jedinou větou:

„Znovu zprovoznit detoxifikační jednotku tak, jak fungovala v letech 1998 -2013“.

Snadněji se to ale řekne než udělá. Vynikající a výborně sehraný terapeutický tým, který na detoxu pracoval, byl rozpuštěn a vytvořit nový by bylo otázkou několika let a vůbec není jisté, jestli by se to opravdu podařilo.

Poučení na závěr:

- Z celého příběhu plyne poučení, že v podobných případech je rozumné řídit se příslovím „dvakrát měř a jednou řež“ a neobětovat dlouhodobé perspektivy zdánlivě výhodnému, leč dočasnému a krátkozrakému řešení.

A snad ještě druhé poučení:

Naším největším bohatstvím nejsou budovy nebo přístrojová technika , ale vysoce kvalifikovaní pracovníci s jejich znalostmi a dovednostmi jakožto nositelé know how . Bez nich nám bude všechno nákladné a sofistikované vybavení zdravotnických zařízení i drahé přístroje k ničemu. Zdá se, že ekonomové a zdravotničtí manažeři na západ od našich hranic si to plně uvědomují. Naši zatím ne zcela. Myšlení některých z nich odpovídá období průmyslové revoluce a nikoliv postindustriální společnosti, ve které nyní žijeme. Nynější nastavení ekonomických pravidel při financování zdravotních může v některých případech vést mrhání lidskými zdroji. To se nám může v blízké budoucnosti vrátit jako bzmering.

Děkuji za pozornost.